

ISSN 2224-5294

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

АБАЙ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АБАЯ

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ABAY KAZAKH NATIONAL
PEDAGOGICAL UNIVERSITY

ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ ГУМАНИТАРЛЫҚ
ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ
И ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

4 (320)

ШІЛДЕ – ТАМЫЗ 2018 ж.

ИЮЛЬ – АВГУСТ 2018 г.

JULY – AUGUST 2018

1962 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН

ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1962 ГОДА

PUBLISHED SINCE JANUARY 1962

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ

ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД

PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА құрметті мүшесі

Балықбаев Т.О.

Р е д а к ц и я а л қ а с ы :

экон. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Баймұратов У.Б.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байпақов К.М.**; филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Есім Г.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қирабаев С.С.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қошанов А.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нәрібаев К.Н.** (бас редактордың орынбасары); филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сәбікенов С.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сүлейменов М.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сатыбалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Әбжанов Х.М.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбусейтова М.Х.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Байтанаев Б.А.**; филол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жақып Б.А.**; фил. ғ. докторы, проф., академик НАН РК **Қалижанов У.К.**; филол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Қамзабекұлы Д.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Қожамжарова Д.П.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Қойгелдиев М.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Құрманбайұлы Ш.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таймағанбетов Ж.К.**; социол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Шәукенова З.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Дербісәлі А.**; саяси. ғ. докторы, проф., **Бижанов А.К.**, тарих ғ. докторы, проф., **Кабульдинов З.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қажыбек Е.З.**

Р е д а к ц и я к е ң е с і :

Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Белостечник Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Велиханлы Н.** (Азербайджан); Тәжікстан ҰҒА академигі **Назаров Т.Н.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рошка А.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Руснак Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Муратов Ш.** (Әзірбайжан); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Сафарова З.** (Әзірбайжан); э. ғ. д., проф. **Василенко В.Н.** (Украина); заң ғ. докт., проф. **Устименко В.А.** (Украина)

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабарлары. Қоғамдық және гуманитарлық ғылымдар сериясы». ISSN 2224-5294

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.)

Қазақстан республикасының Мәдениет пен ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитетінде 30.04.2010 ж. берілген № **10894-Ж** мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 500 дана.

Редакцияның мекенжайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18, <http://nauka-nanrk.kz>, social-human.kz

---

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2018

Типографияның мекенжайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Муратбаева көш., 75.

Главный редактор

Почетный член НАН РК

Т.О. Балыкбаев

Редакционная коллегия:

докт. экон. н., проф., академик НАН РК **У.Б. Баймуратов**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **К.М. Байпаков**; докт. филос. н., проф., академик НАН РК **Г.Е. Есим**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **С.С. Кирабаев**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **А.К. Кошанов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **К.Н. Нармбаев** (заместитель главного редактора); докт. филос. н., проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **С.Н. Сабиткенов**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **М.К. Сулейменов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **Х.М. Абжанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.Х. Абусейтова**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **Б.А. Байтанаев**; докт. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Жакып**; докт. фиол. н., проф., академик НАН РК **У.К. Калижанов**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **Д. Камзабекулы**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **Д.П. Кожамжарова**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **М.К. Койгельдиев**; докт. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ш. Курманбайулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.К. Таймаганбетов**; докт. социол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **З.К. Шаукенова**; д. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **А. Дербисали**; доктор политических наук, проф., **Бижанов А.К.**; доктор ист. наук, проф., **Кабульдинов З.Е.**; доктор фил. н., проф., член-корр. НАН РК **Қажыбек Е.З.**

Редакционный совет

академик НАН Республики Молдова **Г. Белостечник** (Молдова); академик НАН Азербайджанской Республики **Н. Велиханлы** (Азербайджан); академик НАН Республики Таджикистан **Т.Н. Назаров** (Таджикистан); академик НАН Республики Молдова **А. Рошка** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **Г. Руснак** (Молдова); чл.-корр. НАН Азербайджанской Республики **Ш. Мурадов** (Азербайджан), член-корр. НАН Азербайджанской Республики **З.Сафарова** (Азербайджан); д. э. н., проф. **В.Н. Василенко** (Украина); д.ю.н., проф. **В.А. Устименко** (Украина)

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия общественных и гуманитарных наук. ISSN 2224-5294

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов

Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10894-Ж, выданное 30.04.2010 г.

Периодичность 6 раз в год

Тираж: 500 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18,

www.nauka-nanrk.kz / social-human.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2018 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Chief Editor

Honorary member of NAS RK
Balykbayev T.O

Editorial board:

Doctor of economics, prof, academician of NAS RK **Baimuratov U.B.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Baipakov K.M.**; doctor of philosophy, prof, academician of NAS RK **Esim G.E.**; doctor of philology, prof, academician of NAS RK **Kirabayev S.S.**; doctor of economics, prof, academician of NAS RK **Koshanov A.K.**; doctor of economics, prof, academician of NAS RK **Naribayev K.N.** (deputy editor-in-chief); doctor of philosophy, prof, academician of NAS RK **Nyssanbayev A.N.**; doctor of law, prof, academician of NAS RK **Sabikenov S.N.**; doctor of law, prof, academician of NAS RK **Suleymenov M.K.**; doctor of economy, prof, academician of NAS RK **Satybaldin S.S.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Abzhanov H.M.**; doctor of history, prof, corresponding member of NAS RK **Abuseitova M.H.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Baitanaev B.A.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Zhakyp B.A.**; doctor of philology, prof, academician of NAS RK **Kalizhanov U.K.**; doctor of philology, prof, academician of NAS RK **Hamzabekuly D.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Kozhamzharova D.P.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Koigeldiev M.K.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Kurmanbaiuly Sh.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Taimaganbetov J.K.**; doctor of sociology, prof, corresponding member of NAS RK **Shaukenova Z.K.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Derbisali A.**; doctor of political science, prof **Bizhanov A.K.**; doctor of History, prof **Kabuldinov Z.E.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Kazhybek E.Z.**

Editorial staff:

Academician NAS Republic of Moldova **Belostechnik.G** (Moldova); Academician NAS Republic of Azerbaijan **Velikhanli N.** (Azerbaijan); Academician NAS Republic of Tajikistan **Nazarov T.N.** (Tajikistan); Academician NAS Republic of Moldova **Roshka A.** (Moldova) Academician NAS Republic of Moldova **Rusnak G.** (Moldova); Corresponding member of the NAS Republic of Azerbaijan **Muradov Sh.** (Azerbaijan); Corresponding member of the NAS Republic of Azerbaijan **Safarova Z.** (Azerbaijan); Associate professor of Economics **Vasilenko V.N.** (Ukraine), Associate professor of Law **Ustimenko V.A.** (Ukraine)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Social and Humanities. ISSN 2224-5294

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N **10894-Ж**, issued 30.04.2010

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 500 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,
[www:nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz) / social-human.kz

---

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2018

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

Volume 4, Number 320 (2018), 57 – 60

UDK811.512.122'373

S.I. Igilikova¹, M.M. Malbakov²¹Al-Farabi Kazakh National University;²A.Baitursynov Institute of Linguistics, Almaty city,
igilikkyzy@mail.ru, myrzabergen@mail.ru**ON THE MEANING OF THE WORD "SNAIL" IS INCLUDED IN THE LIST HISTORICAL VOCABULARY OF THE KAZAKH LANGUAGE**

Abstract. If the historical background of the language is strong, its future development path will be vivid. Studying the composition of the historical vocabulary of the Kazakh language from these points is one of the most important things in the modern world. In the historical vocabulary there are also Turko-Mongolian languages along with Turkic dissimilar ones, whose names are included in the ancient lexical fund of the ancient Turkic-Mongolian languages. The essence of the word "howl", which is part of the historical dictionary of the Kazakh language, is considered in lingvosemantic and etymological terms. The study was based on etymological and translation dictionaries of the XIX - XXI centuries to determine the motivation of this dictionary.

Keywords: lexicology, etymology, historical dictionary, vocabulary, vocabulary.

Introduction. When we think about infinity of our nation, we should think about ways of extension of language's infinity too. Because longevity of language is one of the main clauses of longevity of nation. Historical background of language should be stable that the basis of nation will be strong. In case that historical background of language is stable, its ways of development in future will be bright too. From these points of view the issue of researching of historical lexical composition of the Kazakh language is one of the most important issues today. There are direct speech in Turkish, nominative words that are included in the ancient lexicon in Turkish and Mongolian languages in historical lexical composition. They might be ancient borrowed words that were included into ancestral language. However, there is no single, pure, nation or language in the Earth.

Research Methods. The place of determination of age of a person by animal cycle in Kazakh cultural tradition is especial. This is a twelve year old animal cycle. It is a type of counting of years that comes from millennia. When we compare it with other Turkic languages, Turkic-Mongolian languages, we find out that name of snail is different among the other names of year. In explanation dictionaries of Kazakh language it explains as an insect with crust lives in water. For example, in fifteen languorous explanation dictionary of Kazakh language: «SNAIL» noun. 1. Zool. <lat. Molluscus> Invertebrate, many armor-plated kind of an insect... 4. Ethn. The old name of year – it is a name of insect that bases the fifth year of twelve years animal cycle. Snail year. It comes after hare's year, but before snake's year. It is the fifth year that repeats in every twelve year. [1,709]. When we compare this link with the materials of bilingual translation dictionaries we see some other uses published in the history of the Kazakh language. For example, the translation of K. Kamengerov's headings in Moscow in 1925 in Kazakh-Russian interpretation was translated as "drill-dragon" [2]. So which of these two options would be appropriate? In the year-round sculptures, stored on ancient Chinese land for more than 4700 years, the image of the year is painted as "Winged wings, a snake that shines." Therefore it is advisable to translate the "Kazakh-Russian dictionary" in this context. If we look at Kazakh the same us mentality. First of all, our scientists and a number of foreign scientists hold the idea that this twelve-year-old tiger is the genealogy of ancient branches, our ancient ancestors. Secondly, according to the beliefs of many peoples, the place of water in

the history of the natural world is unique. He is considered an insect, which initiated the appearance and reproduction of animals. Obviously, such an important insect, one of the twelve tails, is one of the reasons why our pattern of pills is the longest example of land. In 1861 the following 12-year-old names of the Kazakh language in the mini-dictionary of materials prepared by N.I. Ilminsky. "In Kaazh language Zhyl, in Russian language Год (year). Names - 12-year cycle, including: 1 - rats, 2 - cows, 3 - leopard, 4 hares, 5 - snail, 6 - snake, 7 - horse, - cheep, 9 - monkey, 10 turkey, 11 - dogs, 12-Pig. This year begins with Nauryz ... " [3, 134].

Results. The translation of the word "year" in the Russian-Kazakh dictionary [4, 56-57], published in October 1915 in Kazan. The decision of the Commission for Translations under the management of the Translation Bureau under the Administration of the Kazan Education District (No. 86) is Year-Zhyl. Every year - the Nauryz. In the past to Year - Year. The true year is last year. New Year is Nauruz: about March 10 in Turg. region and in the Uralsk region. Bukey horde on March 1. From Nauruz to Nauruz of 12 years: 1st - mouse -in kazakh version "tyshkan", 2nd - cow - syyr, 3rd - leopard, 4th - hare - rabbit", 5th - water beetle (dragon) - snail , 6th - snake, 7th - horse, 8th - sheep, 9th - monkey, 10th - chicken, 11th - dog, 12 th - pig. According to the Kirghiz chronology the Russian years correspond to the following:

year of mouse	1852	1864	1876	1888	1900	1912	year of mouse
year of the cow	1853	1865	1877	1889	1901	1913	year of the cow
year of leopards	1854	1866	1878	1890	1902	1914	year of leopards
year of hare	1855	1867	1879	1891	1903	1915	year of hare
year of the dragon	1856	1868	1880	1892	1904	1916	year of the dragon
year of snakes	1857	1869	1881	1893	1905	1917	year of snakes
Year of the Horse	1858	1870	1882	1894	1906	1918	Year of the Horse
year of ram	1859	1871	1883	1895	1907	1919	year of ram
monkey year	1860	1872	1884	1896	1908	1920	monkey year
year of chicken	1861	1873	1885	1897	1909	1921	year of chicken
year of the dog	1862	1874	1886	1898	1910	1922	year of the dog
year of a pig	1863	1875	1887	1899	1911	1923	year of a pig

It is observed here that it is given in the form of a "water beetle", considered as a "snail" in water. However, as the name of the year ("the year of the snail"), it is called a dragon. On page 68 of this dictionary, the word "dragon" is displayed as a dragon (snake). The names "Snail", "water beetle" do not quite fit. That is difficult to understand. Similarly, there will be other dictionaries. For example, the Mongolian equivalent of the word "kazakh-mongol" dictionarie's which published in Mongolia in 1977; Year of the snail- луу жил (translated into Mongol as луу жил) [5, 329]. But here the meaning of the word "snail" in Kazakh and the Mongolian word "snail" is not entirely understandable for readers. What is this snail?

The year of the snail is found in addition in the calendars of th Kazakh, Kyrgyz, Uzbek, Turkmen, Karakalpak, Azerbaijan folks and etc. In addition attention is drawn to the names of Uzbek-speaking people; «сичқон, сигир, йўлбарс, куён, балиқ, илон, от, қўй, маймун, товуқ, ит, тўнғиз» [6, 657]. Therefore, in the Uzbek language we see the word "fish" instead of the word "snail": «Балиқ – 3. Мучал йил ҳисобидаги бешинчи йил номи» (1-том, 148-б.). According to the pattern of the eastern calendars adopted throughout Europe, this year is indeed the year of "fish". However in most eastern countries, especially in the area where we live, the term "snail year" is used. The two-volume of Russian-Uzbek dictionary which is published in Tashkent contains the following definition of "dragon": DRAGON 1. Myth. in uzbek version "Аждаҳо", аждар; 2. on zoology of the Dragon (in uzbek version - "қанотли калтақесак"); [7, 305]. Here we see the advantage of the influence of the eastern epics in the Uzbek language. The word is translated first as "dragon". In this Uzbek dictionary, the word "snail" is interpreted as a silhouette of the "shilikurt'-шилиққурт'. (Volume 2, p. 708). According to twelve counts in Kyrgyz, the order is as follows: "Year" I, II. Calculation of the twelve-year animal cycle; the name of the years of this cycle in a sequential order: 1. mause 2. cow, 3. leopard, 4. hare, 5. snail 6. snake, 7. horse, 8. rabbit, 9. camel, 10. chicken, 11. dog, 12. pork "[8, 278] In the Kyrgyz-Russian dictionary the word" snail "refers to the lexicon of the Chinese language:" snail. "Year of the Whale "whale year" of the dragon. Figures I and I.

Especially valuable data calculating of the topics of M. Kashgari's dictionaries. Which are the source of the linguistic history of Turkic languages, when, are the following names: 1 – «сизған» (тышқан), 2 –

«ууд» («өгіз»: қазіргіше – сиыр), 3 – «барс», 4 – «тавишған» (қоян), 5 – «наак» (қолтырауын) / «луу» (дракон), 6 – «йилан» (жылан), 7 – «йунд» (жылқы), 8 – «қуй» (қой), 9 – «бижин» (мешін), 10 – «тақағу» (тауық), 11 – «ит», 12 – «туңуз» (доңыз) [9]. And also, the word combination in the dictionary "улуғ луу" means "expensive snail". In this place, the "луу" is actually like a "dragon". It is clear that the word "snail" in the meaning of "dragon" is also found in the dictionaries of M. Kashgari.

We also see in Nogai language "*snail*" in the Kazakh language as well as among other languages: [10, 655]. And now the name of this word in the name of aquatic insects differs in other languages: *Karakalpak - Sugiz, Uzbek - Shilikkur, Kyrgyz - Flood, Azerbaijani - Ibiz, Mongolian - dun, Yakut - Chokhu haata, Kalmak-Horgantz*, and so on. Now if we compare the word "*dragon*" in other languages: in Kyrgyz this is "Uluu", the Mongolian language is the "*luu*", the Kalmak language - "*lu*" [11, 75], in the Tuva language it is a snail [12, 136], Buryat - "*luow*" [13, 305]. Therefore as we see it is legal. There is a legitimate use of snails in the language of the word "*dragon*". This can also be seen from the materials collected in the etymological dictionary of Turkic languages, which are presented in the form of "*snail*". Let's pay attention to the word "*snail*" in the etymological dictionary: "ULUW / ULUW - Crimean dialect of Karait language, Karakalpak; *ýlýw / ýlüw* - Kazakh; *ulu / ulu* - Altai, Saryg-Yugur, Tuvan; *olu / olu* - Saryg-Yugur; *lu / lu* - Saryg-Yugur, Old Hag. (Turfan) ». ♦ Dragon - in all the above sources; the name of the Thunder-dragon-Saryg-Yugur; the year of the dragon is Altai [14, 282]. ♦ The considered base in ancient Uighur is designated as "*lon, luo*" (*possibly luu as snail*) and is interpreted as borrowing from the Chinese (lung) with the same meaning "*dragon*" [15].

The etymological dictionary also says that this word will be revealed in the face of Lou in the monuments of Turfan. The people of Ulu-al-Qaeda (Улу-аль-Каиды) are also related to the data of Mongolia and the proximity of people in the Turkic languages to the Mongolian language (*luu / lu*) (p. 591). Indeed, in the Turkic-Mongolian languages (Kazakh, Kyrgyz, Uighur, Altai, Tuvan, Buryat, Mongolian, etc.) Names of the dragon names were found in the names of Snails. In any case, it is obvious that since ancient times it has been practiced in the ancient Turkic-Mongolian languages. On the other side of the Mongolian language there is a Tibetan country, which is supposed to be a transfer from Tibet. The country of Tibet is the center of the ancient philosophical foundations of ancient Hindu and Chinese cultures. The 1969 issue of the explanatory dictionary "Ancient Turkic Dictionary" was derived from the word "*snail*" as the word "*dragon*". "LÜ [whale]". *lunnyi lui* - лунный, луй. 1. The dragon in the form of an "explanation." The dragon here is one example: "Ten Nineteen Bloods" [16, 334]. This comes from a Chinese translation. It would be said: "Certain this is what happened after the translation "However, in this verse the term" great year" appears in 731 year. XII-XIV centuries from the monument of Ogni (*lü jil*), as well as the (up to five thirty) the ancient Uighur records. Therefore, in the ancient Turkic era, the twelve-year old Türks was called "the year of the dragon".

Conclusion, discussion of results and output. In conclusion we may say that this name can be one of the oldest lexicon from Tibet to Turkic-Mongolian languages. **First of all, in the Kazakh steppe, in the general Kazakh sense in the mythology of the ancient nomads. The absence of a "snake that can fly in the sky, a snake from the lips of the flame" or even forget at that time, and secondly, the word "situations can play a crucial role.** Thus, the concept of "*lu*", which is not understood in our national consciousness in subsequent historical periods. There was replaced by the image of an insect in the water, understandable for the Kazakh people. It is well known that such situations can be seen in the language. Therefore, in the explanatory dictionary now it is necessary to indicate that in the word "*snail*" there are two points. And the name of the year belonged to the "**myth**". It will be necessary to make explanations, such as "a snake with wings and flames." We think that it's better to stop portraying the snail as a snake when designing and painting the year.

REFERENCES

- [1]"Dictionary of Kazakh Literary Language". Volume 14 Almaty, 2011.
- [2]Kazakh-Russian journalist. M., 1925.
- [3]Getting the story out of the way. Kazan, 1861.
- [4]"Russian-Kirghiz Swords". Kazan. 1915.
- [5]Basyllhan B. Kazakh-Mongolian dictionary.
- [6]Uzbek language learning isochli lugati, 2 nd. Tashkent, 2006.
- [7]Russian-Uzbek dictionary. In two volumes. Tom 1. Tashkent, 2013.

- [8]Kyrgyz-Russian dictionary. M., 1965.
[9]Mahmoud al-Kashghari. "Divan Luat at-Turk". Almaty, 2005.
[10]Russian-Nogai Dictionary. M., 1956.
[11]Russian-Kalmykian dictionary. Elista, 1963.
[12]Russian-Tuvianian dictionary. M., 1953.
[13]Buryat-Mongolian-Russian dictionary. M., 1951.
[14]Grammar of the Altaic language. Kazan, 1869.
[15]Severniyan E.V. Etymological dictionary of Turkic languages. Volume 1, M., 1974.
[16]Drevneturk's Dictionary. L., 1969.

С.И. Игиликова¹, М.М. Малбаков²

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті және «Ғылым ордасы» кешенінің базасындағы ғылыми-зерттеу институттарының бірлескен білім беру бағдарламаларының 1 курс докторанты,
²ф.ғ.д., профессор, А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері, Алматы қаласы

ҚАЗАҚ ТІЛІ ТАРИХИ ЛЕКСИКАСЫ ҚҰРАМЫНА КІРЕТІН «ҰЛУ» СӨЗІНІҢ МӘН-МАҒЫНАСЫ ТУРАЛЫ

Аннотация. Тілдің тарихи негіздері берік болған жағдайда оның болашақтағы даму жолы да жарқын болмақ. Осы тұрғылардан қазақ тілінің тарихи лексикасының құрамын зерделеу ісі – қазіргі таңдағы маңызды шаруалардың біріне айналып отыр. Тарихи лексика құрамында түркі текті төл сөздермен қатар, ежелгі түркі-моңғол тілдеріне ортақ, байырғы лексикалық қорға енетін атау сөздер құрамы кездеседі. Мақалада қазақ тілі тарихи лексикасының құрамына кіретін «ұлу» сөзінің мән-мағынасы лингвосемантикалық және этимологиялық тұрғыдан қарастырылды. Зерттеу жұмысы ХІХ-ХХІ ғасырлар аралығындағы этимологиялық және аударма сөздіктер арқылы аталған лексиканың уәжділігін анықтау басты назарға алынды.

Түйін сөздер: лексикология, этимология, тарихи лексика, сөз, сөздік қор, сөздік құрам

УДК811.512.122'373

С.И. Игиликова¹, М.М. Малбаков²

¹Казахский Национальный университет имени аль-Фараби, Факультет филологии и мировых языков
Докторант 1 курса специальности 6М021300 – Лингвистик;
²д.ф.н., профессор, главный научный сотрудник ИЯ им. А.Байтұрсынова, город Алматы,

О ЗНАЧЕНИИ СЛОВА «УЛИТКА» ВКЛЮЧЕН В СПИСОК ИСТОРИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация. Если исторический фон языка будет сильным, его будущий путь развития будет ярким. Изучение состава исторической лексики казахского языка из этих точек является одной из самых важных вещей в современном мире. В исторической лексике есть также тюрко-монгольские языки наряду с тюркскими разнородными, имена которых включены в древний лексический фонд древнетюркско-монгольских языков. Суть слова «выть», который является частью исторического словаря казахского языка, рассматривается в лингвосемантических и этимологических терминах. Исследование было основано на этимологических и переводческих словарях ХІХ - ХХІ веков, чтобы определить мотивацию этого словаря.

Ключевые слова: лексикология, этимология, исторический словарь, словарный запас, лексика

Information about authors:

Igilikova S.I. - al-Farabi Kazakh National University, Faculty of Philology and World Languages, Doctoral student 1 course of Linguistics;

Malbakov M.M. - Doctor of Philology, Professor, Chief science researcher, A.Baitursynov Institute of Linguistics, Almaty city.

МАЗМҰНЫ

<i>Беспяева Р.С., Бугубаева Р.О., Мануэль Ф. Грела.</i> Инновациялық маркетингтік технология негізінде туризм саласын дамыту (ағылшын тілінде).....	5
<i>Сейтова В., Г. Исатаева, Роланд Гизе.</i> Ауыл шаруашылығындағы инновациялық жүйелердің дамуы: әдістемелік тәсілдер (ағылшын тілінде).....	15
<i>Дубина И.Н., Тургинбаева А.Н., Домалатов Е.Б.</i> Инновациялық қызметтегі мемлекеттік-жеке меншік серіктестігінің үлгісін таңдау (ағылшын тілінде).....	21
<i>Кашук Л.И., Мусалимова Б.Т., Симонов С.Г.</i> Жергілікті аймақтың жоғары оқу орындарын қаржыландыру үлгісін жүзеге асыру тәжірибесі, кадрлық саясаты (ағылшын тілінде).....	30
<i>Мынжанова Г.Т., Сайлаубеков Н.Т.</i> Қазақстанның қазіргі кездегі даму жағдайында жоғарғы білім беру саласының адам ресурстарын талдау (ағылшын тілінде).....	37
<i>Абдулина Г.А., Абельданов А.Б.</i> Аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуы (ағылшын тілінде).....	43
<i>Абдулина Г.А., Жолдасбекова Г.Ж.</i> Білім, ғылым және бизнестің интеграциясы: шетелдік және отандық тәжірибе (ағылшын тілінде).....	49
<i>Игиликова С.И., Малбақов М.М.</i> Қазақ тілі тарихи лексикасы құрамына кіретін «Ұлу» сөзінің мән-мағынасы туралы (ағылшын тілінде).....	57
<i>Бородина А.А., Нұрсана А.Т.</i> Жер асты суларын қорғау мен пайдалануды халықаралық құқықтық реттеу (ағылшын тілінде).....	61
<i>Дайрабаева Г.Б., Малдыбек А.Ж.</i> Түркі әлемі және дінаралық этносаралық төзімділіктің қазақстандық үлгісі (ағылшын тілінде).....	68
<i>Дайстер Ю.С., Билисбаева А.М.</i> Заңды тұлғалардың халықаралық жеке-құқықтық мәртебесін айқындау ерекшеліктері (ағылшын тілінде).....	76
<i>Досмагамбетова Д.Ж.</i> Али Шариати идеалды қоғамның теоретикалық үлгісі ретіндегі мұсылмандық қауым жайлы (ағылшын тілінде).....	83
<i>Жолдасбекова Г.Ж.</i> Заманауи жағдайда интеграциялық үдерістердің дамуы (ағылшын тілінде).....	89
<i>Сыздықова Н.</i> Шет елдердегі және қазақстандағы мемлекеттік аудиттің институционалдық негізі (ағылшын тілінде).....	97
<i>Аюпова З.К., Құсайынов Д.Ө.</i> Орталық Азия мемлекеттерінің құқықтық жүйелері.....	105
<i>Дюсембекова Г.С., Айгужина Д.С., Хамитова Д.М.</i> Жанартылатын энергияның көздерін пайдалану Қазақстан республикасының ұлттық экономикасын дамытудың факторы ретінде.....	112
<i>Иманғалиева Ш.С.</i> Қазақстандық жоғары оқу орындарындағы білім алушылардың бойына негізгі дағды-шеберліктерді дамытуда академиялық ұтқырлықтың рөлі.....	120
<i>Абрахманова Р.С., Рей И.Ю., Саябаев К.М., Алина Г.Б.</i> Ауыл туризміндегі жасыл экономика.....	127
<i>Асанова Ж.Т.</i> Қазақстан мәселелері мемлекеттік мәдениет саясатының мақсаты мен мәні.....	132
<i>Нурғабайлов М.Н., Нурпеисова А.А., Дошан А.С.</i> Экономика және туризм дамуының өндірістік аспектілері.....	136
<i>Сабирова Р.К., Джумаева А.К., Сайынова Л.Қ.</i> Өнеркәсіптік кәсіпорындардағы баға белгілеу әдістері.....	140
<i>Саналиева Л.К., Кенжеғалиева Г.Б., Идельбаева А.С.</i> Инновациялық экономикалық дамудың жаһандық факторы ретінде еліміздің интеллектуальді потенциалын салу үшін қазіргі заманғы экономикалық механикаларды зерттеу.....	144
<i>Әбсаттаров Ф.Б.</i> Құқықтық қазақстандық -азаматтық жоғарғы құқықтық мәдениетінің көрінісі : саяси аспектілері.....	148

* * *

<i>Беспяева Р.С., Бугубаева Р.О., Мануэль Ф. Грела.</i> Инновациялық маркетингтік технология негізінде туризм саласын дамыту (орыс тілінде).....	156
<i>Дубина И.Н., Тургинбаева А.Н., Домалатов Е.Б.</i> Инновациялық қызметтегі мемлекеттік-жеке меншік серіктестігінің үлгісін таңдау (орыс тілінде).....	166
<i>Абдулина Г.А., Абельданов А.Б.</i> Аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуы (қазақ тілінде).....	176
<i>Абдулина Г.А., Жолдасбекова Г.Ж.</i> Білім, ғылым және бизнестің интеграциясы: шетелдік және отандық тәжірибе (қазақ тілінде).....	182
<i>Игиликова С.И., Малбақов М.М.</i> Қазақ тілі тарихи лексикасы құрамына кіретін «Ұлу» сөзінің мән-мағынасы туралы (қазақ тілінде).....	188
<i>Досмагамбетова Д.Ж.</i> Али Шариати идеалды қоғамның теоретикалық үлгісі ретіндегі мұсылмандық қауым жайлы (қазақ тілінде).....	192
<i>Жолдасбекова Г.Ж.</i> Заманауи жағдайда интеграциялық үдерістердің дамуы (қазақ тілінде).....	198

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Беспяева Р.С., Бугубаева Р.О., Мануэль Ф. Грела.</i> Развитие сферы туризма на основе инновационных маркетинговых технологий (на английском языке).....	5
<i>Сейтова В., Исатаева Г., Роланд Гизе.</i> Развитие сельскохозяйственных инновационных систем: методические подходы (на английском языке).....	15
<i>Дубина И.Н., Тургинбаева А.Н., Домалатов Е.Б.</i> Выбор модели государственно-частного партнёрства в инновационной деятельности (на английском языке).....	21
<i>Каиук Л.И., Мусалимова Б.Т., Симонов С.Г.</i> Модель местного финансирования вузов, как инструмент повышения эффективности реализации кадровой политики регионов (на английском языке).....	30
<i>Мынжанова Г.Т., Сайлаубеков Н.Т.</i> Анализ человеческих ресурсов сферы высшего образования Казахстана на современном этапе развития (на английском языке).....	37
<i>Абдулина Г.А., Абельданова А.Б.</i> Социально-экономическое развитие регионов (на английском языке).....	43
<i>Абдулина Г.А., Жолдасбекова Г.Ж.</i> Интеграция образования, науки и бизнеса: зарубежный и отечественный опыт (на английском языке).....	49
<i>Игиликова С.И., Малбаков М.М.</i> О значении слова «Улитка» включен в список историческая лексика казахского языка (на английском языке).....	57
<i>Бородина А.А., Нурсана А.Т.</i> Международно-правовое регулирование охраны и использования подземных вод (на английском языке).....	61
<i>Дайрабаева Г.Б., Малдыбек А.Ж.</i> Тюркский мир и казахстанская модель межрелигиозной и межэтнической толерантности (на английском языке).....	68
<i>Дайстер Ю.С., Билицбаева А.М.</i> Особенности определения международного частного-правового статуса юридических лиц (на английском языке).....	76
<i>Досмагамбетова Д. Ж.</i> Али Шариати об умме как теоретической модели идеального общества (на английском языке).....	83
<i>Жолдасбекова Г.Ж.</i> Развитие интеграционных процессов на современном этапе (на английском языке).....	89
<i>Сыздыкова Н.</i> Институциональная основа государственного аудита в зарубежных странах и Казахстане (на английском языке).....	97
<i>Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.</i> Правовые системы стран Центральной Азии.....	105
<i>Дюсембекова Г.С., Айгужина Д.С., Хамитова Д.М.</i> Использование возобновляемых источников энергии как фактора развития национальной экономики республики Казахстан.....	112
<i>Имангалиева Ш.С.</i> Роль академической мобильности в развитии ключевых навыков студентов в казахстанском вузе.....	120
<i>Абрахманова Р.С., Рей И.Ю., Саябаев К.М., Алина Г.Б.</i> Зеленая экономика в сельском туризме.....	127
<i>Асанова Ж.Т.</i> Музеи Казахстана как объект и субъект культурной политики государства	132
<i>Нургабылов М.Н., Нурпеисова А.А., Дошан А.С.</i> Прикладные аспекты развития экономики и туризма.....	136
<i>Сабирова Р.К., Джумаева А.К., Сайынова Л.Қ.</i> Методы ценообразования на промышленных предприятиях.....	140
<i>Саналиева Л.К., Кенжегалиева Г.Б., Идельбаева А.С.</i> Исследование современных экономических механизмов построения интеллектуального потенциала страны как движущего фактора инновационного развития экономики.....	144
<i>Абсаттаров Г.Р.</i> Правовой казахстанец – выражение высокой правовой культуры гражданина: политические аспекты.....	148

* * *

<i>Беспяева Р.С., Бугубаева Р.О., Мануэль Ф. Грела.</i> Развитие сферы туризма на основе инновационных маркетинговых технологий (на русском языке).....	156
<i>Дубина И.Н., Тургинбаева А.Н., Домалатов Е.Б.</i> Выбор модели государственно-частного партнёрства в инновационной деятельности (на русском языке).....	166
<i>Абдулина Г.А., Абельданова А.Б.</i> Социально-экономическое развитие регионов (на казахском языке).....	176
<i>Абдулина Г.А., Жолдасбекова Г.Ж.</i> Интеграция образования, науки и бизнеса: зарубежный и отечественный опыт (на казахском языке).....	182
<i>Игиликова С.И., Малбаков М.М.</i> О значении слова «Улитка» включен в список историческая лексика казахского языка (на казахском языке).....	188
<i>Досмагамбетова Д. Ж.</i> Али Шариати об умме как теоретической модели идеального общества (на казахском языке).....	192
<i>Жолдасбекова Г.Ж.</i> Развитие интеграционных процессов на современном этапе (на казахском языке).....	198

CONTENTS

<i>Bespayeva R.S., Bugubayeva R.O., Manuel F. Grela.</i> Development of the sphere of tourism on the basis of innovative marketing technologies (in English).....	5
<i>Vilena Seitova, Gulzhan Issatayeva, Roland Giese.</i> The development of agricultural innovation systems: methodological approaches (in English).....	15
<i>Dubina I.N., Turginbayeva A.N., Domalotov Ye.B.</i> The choice of public-private partnership in innovation (in English).....	21
<i>Kashuk L.I., Musalimova B.T., Simonov S.G.</i> Model of local financing of higher institutions, as a tool to increase efficiency of implementation of personnel policy in the regions (in English).....	30
<i>Mynzhanova G.T., Sailaubekov N.T.</i> Human resources analysis of higher education sphere in Kazakhstan at the present stage of development (in English).....	37
<i>Abdulina G.A., Abeldanova A.B.</i> Socio-economic development of the region (in English).....	43
<i>Abdullina G.A., Zholdasbekova G.Gh.</i> Integration of education, science and business: foreign and domestic experience (in English).....	49
<i>Igilikova S.I., Malbakov M.M.</i> On the meaning of the word "Snail" is included in the list historical vocabulary of the Kazakh language (in English).....	57
<i>Borodina A.A., Nursapa A.T.</i> International legal regulation of protection and use of underground waters (in English).....	61
<i>Dairabayeva G.B., Maldybek A. Zh.</i> Turkic world and kazakhstani model of interreligious and interethnic tolerance (in English).....	68
<i>Deister Y.S., Bilisbayeva A.M.</i> Peculiarities of determining the private international legal status of legal entities (in English).....	76
<i>Dosmagambetova J.</i> Ali Shariati about ummah as a theoretical model of the ideal society (in English).....	83
<i>Zholdasbekova G.Zh.</i> Development of integration processes at the present stage (in English).....	89
<i>Syzdykova N.</i> Institutional basis of the state audit in foreign countries and Kazakhstan (in English).....	97
<i>Ayupova Z.K., Kussainov D.U.</i> Legal systems of Central Asian countries.....	105
<i>Dyussebekova G.S., Aiguzhinova D.S., Khamitova D.M.</i> Use of renewables as factor of development of national economy of the republic of Kazakhstan.....	112
<i>Imangaliyeva S.</i> The role of academic mobility in students' core competences development in Kazakhstani university.....	120
<i>Abdrakhmanova R.S., Rey I.Yu., Sayabayev K.M., Alina G.B.</i> Green economy in rural tourism.....	127
<i>Asanova Zh.T.</i> Museums of Kazakhstan as object and subject of the cultural policy of the state.....	132
<i>Nurgabylov M.N., Nurpeisova A.A., Doshan A.S.</i> Applied aspects development of economics and tourism.....	136
<i>Sabirova R.K., Dzhumaeva A.K., Sayynova L.K.</i> Methods of pricing on industrial enterprises.....	140
<i>Sanaliev L.K., Kenzhegalieva G.B., Idelbayeva A.S.</i> Investigation of modern economic mechanisms for construction of the intellectual potential of the country as a moving factor of innovative economic development.....	144
<i>Absattarov G.R.</i> Legal kazakhstani - expression of high legal citizen culture: political aspects.....	148
* * *	
<i>Bespayeva R.S., Bugubayeva R.O., Manuel F. Grela.</i> Development of the sphere of tourism on the basis of innovative marketing technologies (in Russian).....	156
<i>Dubina I.N., Turginbayeva A.N., Domalotov Ye.B.</i> The choice of public-private partnership in innovation (in Russian).....	166
<i>Abdulina G.A., Abeldanova A.B.</i> Socio-economic development of the region (in Kazakh).....	176
<i>Abdullina G.A., Zholdasbekova G.Gh.</i> Integration of education, science and business: foreign and domestic experience (in Kazakh).....	182
<i>Igilikova S.I., Malbakov M.M.</i> On the meaning of the word "Snail" is included in the list historical vocabulary of the Kazakh language (in Kazakh).....	188
<i>Dosmagambetova J.</i> Ali Shariati about ummah as a theoretical model of the ideal society (in Kazakh).....	192
<i>Zholdasbekova G.Zh.</i> Development of integration processes at the present stage (in Kazakh).....	198

**PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE
IN THE JOURNALS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www:nauka-nanrk.kz

social-human.kz

Редакторы *М.С. Ахметова, Т.А. Апендиев, Д.С. Аленов*
Верстка на компьютере *А.М. Кульгинбаевой*

Подписано в печать 10.08.2018
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
13 п.л. Тираж 500. Заказ 4.